

TEKNOLOGIYA DARSLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA AXBOROT-KOMMUNIKATSION TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH

DOI: <https://doi.org/10.53885/edinres.2021.79.58.065>

Yuldashev Sodiq Norchayevich,

*Qarshi davlat universiteti pedagogika fakulteti Yoshlar bilan ishlash va
ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha dekan o'rinbosari*

Annotasiya. Ushbu maqolada texnologiya darslarini o'qitish samaradorligini oshirish, texnologiya fanini o'qitish jarayonida ta'limning zamonaviy metodlari, pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning o'ziga xos jihatlari, yangi information pedagogik texnologiyalarni tadbiiq qilishning muhim ahamiyatlari bayon qilingan.

Kalit so'zlar. Axborot kommunikatsion texnologiyalar, texnologiya, televizor, radio, audio-video yozuv, telefon.

В статье описывается эффективность обучения уроков технологии, современные методы обучения в процессе обучения технологии, особенности использования педагогических и информационно-коммуникационных технологий, важность внедрения новых информационных педагогических технологий.

Ключевые слова. Информационно-коммуникационные технологии, технология, телевидение, радио, аудио-видеозапись, телефон.

This article describes the effectiveness of teaching technology lessons, modern teaching methods in the teaching of technology, the peculiarities of the use of pedagogical and information and communication technologies, the importance of the introduction of new information pedagogical technologies.

Key words. Information and communication technology, technology, TV, radio, audio and video, phone.

O'quvchi yoshlarga ta'lim-tarbiya berish, ya'ni ularni har tomonlama davlat ta'lim standartlari talablariga javob beradigan yetuk malakali mutaxassis darajasida tayyorlash mamlakatimizning dolzarb vazifalaridan biridir.

Harakatlar strategiyasi asosida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 15-martdagi "Umumiy o'rta ta'lim to'g'risidagi Nizomni tasdiqlash haqida"gi 140-sonli, 2017-yil 6-aprelda "Umumiy o'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash to'g'risida"gi 187-sonli Qarorlari qabul qilinganligi ta'lim tizimini yanada takomillashtirish hamda uzviylikini ta'minlashda katta ahamiyat kasb etmoqda. Umumiy o'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash to'g'risidagi qarorning qabul qilinishi ta'lim tizimini tubdan modernizatsiya qilinyotganligidan dalolat beradi, deb o'ylaymiz. Hozirgi kunga kelib deyarli barcha fanlarni o'qitishda axborot kommunikatsion texnologiyalaridan keng qo'llanilib kelinmoqda. Texnologiya fani darslari maktabdagi boshqa fanlar uchun umumiy didaktik tamoyillarni qo'llashda,

uning o'ziga xos xususiyatlari ham mavjud. O'quvchilar bilish faoliyati bilangina emas, balki yaratish faoliyati bilan ham shug'ullanadilar. Texnologiya fani mehnat qurollari, jarayonlari oddiy o'rganish obyekti sifatida emas, balki o'quvchilar amaliy ishlarini faollashtiruvchi ko'rsatmalilik vositasi, didaktik material, ta'limning texnik vositasi sifatida xizmat qiladi. Texnologiya fanini o'qitish jarayonida ta'limning zamonaviy metodlari, pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning o'ziga xos jihatlari bor.

Dars jarayonini tashkil etishda innovatsion texnologiyalarning mavqeyi kun sayin ortib bormoqda. Zamonaviy texnologiyalardan foydalanish bugungi ta'limning imkoniyatlarini yanada kengaytirib kelmoqda. Hozirgi kunga kelib istalgan joydan turib istalgan ilm maskaniga xohlagan vaqtda zamonaviy texnologiyalar asosida o'qish imkoniyatini bermoqda. Bu esa An'anaviy ta'limdan farqli o'laroq ham vaqtni ham xarajatni kamaytirishga erishilib ta'lim jarayonini sezilarli darajada rivojlanishiga olib kelmoqda.

Umumta'lim maktablarida dars jaroyonida multemidia vositalari va interfaol doskadan foydalanishning o'quvchilar uchun afzalliklari shundan iboratki: o'quvchilarning taassurotlarini boyitishga, ma'lumotlarni o'zlashtirish tezligini oshirish; o'qituvchining ish unumdorligini oshirish va ortiqcha xarajatlardan holi bo'lishiga; virtual laboratoriyalar orqali laboratoriyalarni bajarish imkonini bajaradi: o'rganishni tezligini oshirish vaqtni kamaytirish; ko'proq darsda ko'rsatib namoyish qilib dars o'tish, bu materialni to'liq anglashga va yaxshiroq yodlashga hissa qo'shadi.

Multimedia vositalari dars jaroyonida quyidagi qulayliklarni yaratib beradi: a) o'tilayotgan darsni mukammal o'rganishga; b) darsda zerikishni yo'qotib qiziqishni oshiradi; v) vaqtni tejash va xarajatlarni kamaytirish; g) o'rganilayotgan obyekt o'quvchi xotirasida uzoq vaqt saqlanib qoladi va amaliyotga yaqinligi sababli qo'llay olish imkoniyatini oshiradi.

Multemidia vositalar orqali kompyuterda virtual laboratoriya ishlaridan foydalanish. Kompyuterda virtual laboratoriya ishlarini bajarishda zamonaviy texnik jihozlar yordamida ishlab chiqarish yoki texnologik jarayonni qilish mumkin. O'qituvchi nazorati ostida o'quvchi o'z bilimlarini amalda qo'llash, ijodiy qobiliyatlarni namoyish etish, o'rgatilgan vazifani tahlil qilish, ishlab chiqarish vaqtida qaror qabul qilish imkonini beradi. Bu esa o'quvchiga real holatda qiynalmay moslashish imkonini beradi

O'quvchini baholashda bilimni nazorat qilishda kompyuter texnologiyalaridan foydalanish. Ushbu tizim o'quvchiga bilimni nazorat qilishda shaffoflik va xolislik bilan baholash imkonini berib yanada samaraga erishishga imkon beradi. O'quvchilarning bilimlarini nazorat qilish uchun kompyuterdan foydalanish o'qituvchiga test sinovlari tayyorlashga ketadigan vaqtni qisqartirishga imkon beradi. O'quvchini test jarayonida bemalol kuzatish va xolis baholashga sharoit yaratadi.

Shunday qilib, o'quv jarayoniga zamonaviy axborot texnologiyalarini tadbiiq qilish an'anaviy ta'lim tizimidagi mezonlardan sezilarli darajada o'zgartirib raqobatdosh mutaxassislar yaratishga keng imkon yaratadi. Zamonaviy axborot texnologiyalari ta'limda yuqori sifatga erishish uchun qulay obyekt hisoblanib o'quvchini keng fikrlash va ijodiy imkoniyatini oshirishga, amaliyotda hech

ikkilanmay qo'llay olishga tayyorlashga yordam beradi. Umumta'lim maktablarda dars jarayonida axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanib dars jarayonlarini tashkil etish orqali, o'qituvchi tomonidan dars uchun qo'yilgan maqsadga erishish va o'quvchiga darsni o'zlashtirish osonlashadi. Bu esa qisqa vaqtda ko'p narsaga, dars samaradorligini oshirish erishish imkonini beradi.

Ta'lim sohasidagi ilmiy-pedagogik adabiyotlarda texnologiya, pedagogik texnologiya, texnologik yondoshuv, ta'limni texnologiyalastirish, texnologik tayyorgarlik haqida so'z yuritilib, ularga turlicha talqin va ta'riflar beriladi. Avvalo, "texnologiya" so'zining ma'nosini bilish maqsadga muvofiq. "Texnologiya" so'zining grek tilidan tarjimai tayyor mahsulot, buyumlar olish maqsadida ishlab chiqarishning mos keladigan qurilma va jihozlari bilan xom-ashyo va materiallarini ishlov berish usullari majmuasini tizimlashtiruvchi fanni anglatadi. Shuning uchun bo'lsa kerak, ba'zida uni "texno" - hunar yoki san'at, "logos" – fan deb, buyum olish uchun xom-ashyolarga ishlov berish san'ati haqidagi fan sifatida e'tirof etishadi.

O'quvchilarni texnologiya darslarida texnik ijodkorlikni, qobiliyatini, tafakkurini rivojlantirish, dars jarayonida turli va tabiiy hamda metall va metallmas materiallarga texnologiya asosida ishlov berish usullarini o'rgatish orqali kasb-hunarga yo'naltirishni yanada kuchaytirish, xalq hunarmandchiligi asoslari, ro'zg'orshunoslik, elektrotexnika ishlarini bajarishda kasb-hunarga yo'llash bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalarni egallash hamda ularni hayotda qo'llay olish layoqatini shakllantirish ko'zda tutilgan. O'quvchilarni texnologiya fanini to'liq o'zlashtirishlari uchun o'qitishning ilg'or va zamonaviy usullaridan foydalanish, yangi information pedagogik texnologiyalarni tadbiiq qilish muhim ahamiyatga egadir. Fanni o'zlashtirishda darslik, o'quv va uslubiy qo'llanmalar, tarqatma materiallar, elektron materiallar, virtual stendlar hamda ishchi holatdagi mashinalarning ishlab chiqarishdagi namunalari va maketlaridan foydalanilinish, texnologiya faniga oid televizor, radioda berilgan eshittirishlarni ko'rish, o'rganilgan ish usullarini bajarish, jurnal va gazetalarda berilgan ma'lumotlarni o'rganib borish, texnologiya faniga oid atamalarni topishda media vositalardan foydalanib, didaktik topshiriqlarni bajarish axborot manbalaridan (televizor, radio, audio-video yozuv, telefon) foydalana olish; fayllarni ochishda media-madaniyatga rioya qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur fanni o'qitish jarayonida ta'limning zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanganimizda fan bo'yicha o'tkaziladigan amaliy mashg'ulotlarda zamonaviy kompyuter texnologiyalari yordamida taqdimotlar namoyish qilganimizda o'quvchilar ko'rish orqali chuqurroq tasavvur va bilimga ega bo'ladilar.

Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida texnologiya o'quv fanini o'qitishning asosiy maqsadi – o'quvchilarda texnik-texnologik hamda texnologik jarayon davomida bajariladigan operatsiyalar yuzasidan olgan bilim, ko'nikma va malakalarini mustaqil amaliy faoliyatida qo'llash, kasb-hunar tanlash, milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida ijtimoiy munosabatlarga kirisha olish kompetensiyalarini shakllantirishdan iborat.

Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida texnologiya o'quv fanini o'qitishning asosiy vazifalari:

materiallar va ularning xossalari, xususiyatlari hamda texnik obyekt va texnologik jarayonlarga oid ma'lumotlarni o'rganish;

texnik obyekt hamda texnologik jarayonlarda maxsus va umummehnat operatsiyalarini bilish;

texnologik jarayonlarni boshqarish, maxsus va umummehnat operatsiyalarini amaliyotda qo'llay olish;

texnik va kreativ fikrlashni, intellektual qobiliyatlarini shakllantirish;

texnologik jarayon va tayyorlangan mahsulotlarni bajarish ketma-ketligi hamda mahsulot sifatini tahlil qila olish;

buyum va jarayonlarni bajarishga oid xulosalar chiqarish hamda mehnat operatsiyalarini, mahsulot sifatini baholay olish;

ongli ravishda kasb tanlashga tayyorlash ishlarini amalga oshirishda tayanch va texnologiya faniga oid kompetensiyalarni shakllantirish hamda rivojlantirishdan iborat.

Bizningcha texnologiya darslarida axborot kommunikatsion texnologiyalaridan foydalanish katta ijobiy natija beradi. Chunki oldin o'quvchilarga texnologiya darslarida amaliy mashg'ulotlar jarayonida buyumlar tayyorlash jarayonini o'qituvchi tomonidan birma-bar namoyish qilib berilar edi, bu ortiqcha vaqt sarflanishiga, ayrim paytlarda o'qituvchining qayta ko'rsatib berishiga ham to'g'ri kelar edi. Bugungi kunda esa axborot kommunikatsion texnologiyalaridan foydalanib tasvirga olingan mehnat operatsiyalarining videodarslarini o'quvchilarga havola etib, o'quvchilar ishini o'qituvchi tomonidan bema'lol nazorat qilish imkonini beradi, o'quvchilarning bilim darajalarini sezilarli darajada oshirishga imkon beradi.

Axborot kommunikatsion texnologiyalaridan foydalanishning yana bir ahamiyatli tomoni shundaki, o'quvchilarga malakali duradgorlar, chilangarlar, oshpazlar, tikuvchilar va turli sohadagi hunarmandlarimiz tomonidan bajarilgan o'quv mashg'ulotlari "Master klass" larni namoyish etish orqali ularda turli xil mehnat ko'nikmalarini shakllantirish, kasb-hunarga yo'naltirish ishlarini ham yaxshi yo'lga qo'yish imkoniyatini beradi. Biz yuqorida texnologiya darslarida axborot kommunikatsion texnologiyalaridan foydalanishning ayrimlarini ko'rsatib o'tdik.

Xulosa qilib aytganda texnologiya darslarida axborot-kommunikatsion texnologiyalaridan keng foydalanilsa, o'quvchilarda texnik-texnologik hamda texnologik jarayon davomida bajariladigan operatsiyalar yuzasidan olgan bilim, ko'nikma va malakalarini mustaqil amaliy faoliyatida qo'llash, kasb-hunar tanlash, milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida ijtimoiy munosabatlarga kirisha olish kompetensiyalarini shakllanadi, texnologiya ta'limi darslari sifati samarali bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Texnologiya fani o'quv dasturi (1-9-sinf). Toshkent. – 2017-yil.
2. Ishmuxamedov R.J., Yuldashev M. Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar. – T.: Nihol nashriyoti, 2016. – 279-b.
3. Qo'ysinov O.A., V.N. Sattorov, H.S. Yakubova. Mehnat ta'limidan amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish metodikasi. (Metodik qo'llanma). TDPU, 2011. – 62-b.

4. Muslimov N.A. va boshqalar. Mehnat ta'limi metodikasi va kasb tanlashga yo'llash.–T.: Sharq. 2014.
5. Diane Belcher, Ann M. Johns, Brian Paltridge. New directions in English for specific purposes research. The University of Michigan Press. 2011.
6. Sharipov Sh. Qo'ysinov O., Abdullayeva Q. Texnologiya. 7-sinf darsligi. –T.: Sharq.– 2017-y.